

Att synliggöra antirasismens blinda fläck

Om Palestinasolidaritet, vänstern och kampen mot antisemitism

BOKRECENSION • BOOK REVIEW

DOI: 10.30752/nj.163176

Håkan Blomqvist: *Antisemitism och antisionism. Vad är vad? Om Palestinasolidariteten och kampen mot judehat* (Göteborg: Artremi, Bokförläggarna Röda Rummet, 2025, ISBN 978-91-989571-8-1), 64 sidor.

Historikern Håkan Blomqvists nya bok är tillkommen som ett försök att hantera en tragisk politisk utveckling: När anklagelser om antisemitism haglar över den politiska vänstern är det viktigt att reda ut vad som är vad när det gäller antisemitismens och antisionismens uttryck och konstruktion. Samtidigt är den antisemitiska antisemitismen ett uppenbart problem inom den internationella vänstern. Känslan av obehag och oviljan att betrakta antisemitismen som ett strukturellt problem återfinns inom hela det ideologiska fältet. Blomqvist ambition att belysa antisemitismens tudelade och samtidigt sammanvävda problematik som både ett ideologiskt laddat och omstritt begrepp och allvarligt samhällsproblem är lovvärd. Hans koncisa bok, *Antisemitismen och antisionismen. Vad är vad?*, är en viktig intellektuell och folkbildande insats avsedd att skapa medvetenhet om antisemitismen inom den politiska vänster han själv tillhör. Boken motiveras utifrån ett antirasistiskt patos då författaren frågar sig

retoriskt huruvida det går att förena solidariteten med palestiniernas mänskliga rättigheter och kampen mot antisemitism. Svaret är att det inte bara går utan att det är en nödvändighet som man ska kunna förvänta sig av en antirasistisk vänster. För att det skall bli möjligt krävs emellertid kunskap om antisemitismens karaktär, funktion och uttryck i förhållande till den pågående politiska debatten om antisemitismen och konflikten i Mellanöstern. Och detta är vad författaren vill ingjuta hos läsaren.

Blomqvist bok kan läsas på två olika men överlappande sätt. Den kan betraktas som en pedagogisk resurs där läsaren presenteras för antisemitismen som fenomen. De troper som lyfts fram är de som den antirasistiska aktivisten förväntas känna till. Det som gör Blomqvist bok så intressant är dock bokens andra aspekt. Den utgör nämligen även ett inlägg i den pågående debatten som problematiserar tolkningar av antisemitismen utifrån dess förhållande till sionism och antisionism. I likhet med den brittiska sociologen Keith Kahn-Harris (2019) utgår Blomqvist från antisemitismens instrumentalisering. I den politiska debatten har antisemitismen alltmer omvandlats till ett politiskt slagträ där politiska meningsmotståndare anklagas för antisemitism (även av uppenbara antisemiter). Här

Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

utgör meningskiljaktigheterna om de olika arbetsdefinitionernas (IHRA, JDA och Nexus) beskrivningar om tolkningar av antisemitismens relation till antisionism och kritik av Israel ett tydligt exempel. Konflikten har varit påtaglig under en längre tid men har blivit betydligt intensivare även i Sverige efter den 7 oktober 2023 och kriget i Gaza.

Blomqvists bok inleds med en redogörelse för antisemitismens historiska utveckling. Från dess antijudiska kristna rötter, via den moderna antisemitismens framväxt under 1800-talet, till samtidens Israel-relaterade antisemitism och polarisering. Kärnan utgörs av samtidens problematik rörande judars rätt till nationellt självbestämmande och dess historiska rötter. Här behandlar Blomqvist förhållandet mellan antisemitism, sionism och antisionism samt tendensen att förstå dessa fenomen som enhetliga. Blomqvists bidrag till debatten om förhållandet mellan antisemitism och antisionism riktar sig både mot den politiska höger- och vänsterns tolkningar av antisemitismen utifrån oreflekterade förståelser av judarnas nationsföreställningar.

Blomqvists poäng är att varken sionismen eller antisionismen borde betraktas som homogena ideologiska uttryck. «Sionismen» bör exempelvis, menar författaren, inte enbart förstås som synonymt med den statsbärande ideologin för staten Israel. Blomqvist påminner läsaren om den kultursionistiska oppositionen mot nationalstatsbyggandet och betoningen på Palestina som judarnas nationella hemland. Vidare framhåller han att sionismen varken historiskt eller idag är den enda nationella rörelsen bland judarna. Blomqvist pekar på jiddischkulturen och den judiska arbetarrörelsen där socialdemokratiska Bund utgör ett mycket framträdande historiskt exempel. Slutsatsen blir att det är fel att se staten Israels officiella statssionism som det enda uttrycket för judarnas nationella identiteter. Variationer finns lika mycket i historien som i nuet.

På motsvarande sätt bör, enligt Blomqvist, inte heller antisionismen ensidigt tolkas som ett motstånd mot judarnas nationella känslor och identiteter utan också som ett motstånd mot sionismen som statsbärande ideologi. Blomqvist dugar dock inte för att antisionism kan motiveras av antisemitism. Det är just förekomsten av detta problem inom den politiska vänstern som boken vill belysa. Enligt Blomqvist måste den internationella vänstern lära sig att känna igen både antisemitismens uttryck och sionismens olika former, liksom de judiska nationstankarnas idéhistoriska rötter. Sionismen som nationell rörelse uppkom som en reaktion på antisemitismens utbredning i Europa.

En bidragande orsak till förvirringen avseende vad som kan räknas som antisemitism är, enligt Blomqvist, att IHRA:s arbetsdefinition med tillhörande exempelkatalog är svagt formulerad och ger ett politiskt utrymme att klumpa ihop antisemitism och antisionism. Blomqvist framhåller vidare att definitionen används flitigt av Benjamin Netanyahus högerkoalition liksom av högerextrema grupper i Europa och USA för att slå mot politiska meningsmotsändare som är kritiska till högerpopulistiska och etnonationalistiska tendenser i Israel och landets behandling av palestinierna. Blomqvist förespråkar istället Jerusalem Declaration on Antisemitism (JDA), med anknytning till van Leer-institutet i Jerusalem, som en mer lämpligare arbetsdefinition eftersom den ligger närmare Helen Feins vetenskapligt etablerade definition.

Blomqvist bok är välskriven och stimulerar till reflektion. Samtidigt saknas aspekter som kunde ha spetsat till den ytterligare. Det finns exempelvis en påtaglig problematik med den antisionistiska vänsterns förkärlek till post-kolonial nationalism som tenderar att begränsa dess sympati för israeliska judar som fallit offer för islamistisk terrorism. Här riskerar teorierna att essentialisera judar som

priviligierade och mäktiga «vita» och därmed ensidigt som förövare. Denna problematik förbigår Blomqvist med tystnad. Det är även lite förvånande att Blomqvist inte heller nämner eller problematiserar bojkottrörelsen. Inte minst i förhållande till JDA som i definitionsdispyten anklagas för att fungera som frikort för BDS-rörelsens antisemitiska uttryck (BDS står för Boycott, Divestment and Sanction). En kritisk diskussion av bojkottens historiska konnotationer och BDS-rörelsens resonemang om vad en ekonomisk och politisk isolering av staten Israel är tänkt att medföra hade gett boken ytterligare djup.

Det är samtidigt viktigt att påpeka att

Blomqvist bok inte är någon tegelsten med utrymme för invecklade analyser och resonemang. Den är inte riktad till historiker på fältet utan till den demokratiska aktivisten som i sin kamp för en rättvisare värld måste kombinera solidariteten med Palestina och kampen mot antisemitismen. Boken är konkret, saklig och läsvärd och innehållet lätt att ta till sig. ■

ALEXANDER JOHANSSON

Fil.mag historia

Referens

Kahn-Harris, K. 2019. *Strange Hate: Antisemitism, Racism and the Limits of Diversity* (London: Repeater Books).